

När det regnade cesium över länet – minnen av Tjernobylkatastrofen

Lördagen den 26 april 1986 klockan 01.23 inträffade ett haveri i kärnkraftverket i Tjernobyl, Ukraina, i dåvarande Sovjetunionen. Vinden blåste mot Skandinavien och förde med sig radioaktiva ämnen. Ett par dagar efter olyckan kom ett regnväder från sydost in över Sverige.

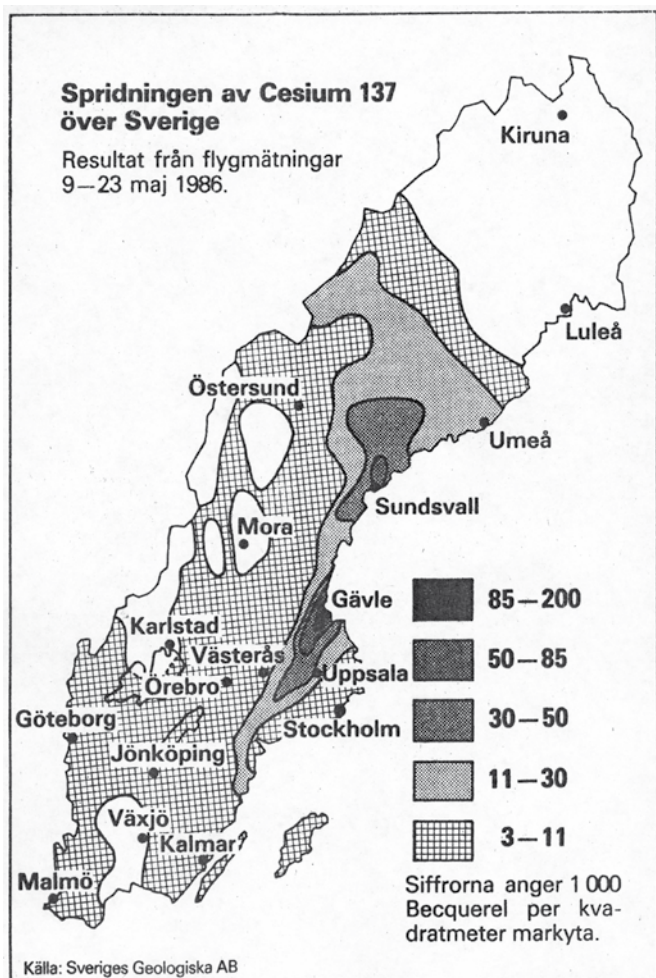
Regnet var cesiummättat och strålningsvärdena i södra och mellersta Norrland kom att bli extremt höga. Strålningen var avsevärt mycket högre än atombomberna över Hiroshima och Nagasaki. Olyckan placerades på den högsta nivån på INES-skalan (gradering av olyckor vid kärnkraftsanläggningar).

Länet och särskilt Gävle kom att drabbas mycket svårt

av nedfallet. Många minns "cesiumregnet" och exakt vad de gjorde under de där timmarna innan nyheten nådde oss, andra minns oron över hur jord och boskap skulle hanteras och hur framtiden skulle komma att gestalta sig. Det fanns barnfamiljer som av säkerhetsskäl valde att lämna området. Vårt vardagsspråk berikades med ord vi tidigare inte använt såsom millisievert, becquerel osv.

I samarbete med Arbetarbladet har Arkiv Gävleborg uppmanat människor att skriva ner sina upplevelser av de aktuella vårdagarna 1986. Minnen från en strålande händelse.

Barbro Eriksson

Karta över de höga värdena av cesium i Gävletrakten.

Omslagsbilden: Det här är otäckt, säger Lee Hjälms när hon läser de svarta löpsedelsrubrikerna vid Forsmarks lanthandel.

Foto: Arbetarbladet

Källor

Alla texter i det här numret av arkivXet härrör från arkivets och Arbetarbladets minnesinsamling.

De korta notiserna är inlägg som skrivits på Arbetarbladets hemsida under insamlingen.

Bilderna är hämtade från Arbetarbladet samt ur de medverkandes egna fotoalbum från tiden. Ulf Ivar Nilsson har bidragit med en teckning.

Ett stort tack till alla medverkande!

Ordlista

Becquerel, Bq

Becquerel är enheten för radioaktiv sönderfall.

1 Bq är ett sönderfall per sekund.

Enheten har fått sitt namn efter den franske fysikern Henri Becquerel (1852-1908). År 1903 fick han nobelpriset i fysik tillsammans med makarna Marie och Pierre Curie. En äldre enhet för radioaktivt sönderfall är curie.

Cesium, Cs

Cesium är ett grundämne (nr 55). Det är självantändligt i luft och reagerar kraftigt i vatten. Den radioaktiva isotopen Cesium 137 är en restprodukt från kärnkraftverkens reaktorer. Cesium 133 förekommer naturligt.

INES-skalan, The International Nuclear Event Scale

Skalan är utarbetad av Internationella Atomenergiorganet, IAEA, för att gradera olyckor/incidenter vid kärnkraftsanläggningar. Skalan är sjugradig:

1. avvikelse
2. händelse (Forsmark 2006)
3. allvarlig händelse
4. olycka utan betydande risk för omgivningen
5. olycka med risk för omgivningen (Harrisburg)
6. allvarlig olycka
7. stor olycka (Tjernobyl)

Sievert, Sv – Millisievert, mSv

Sievert är måttenheten som används för att mäta vilken effekt en stråldos har på människans organ. Eftersom sievert är en mycket stor enhet är det vanligare att man använder måttet millisievert.

Enheten är uppkallad efter den svenska sjukhusfysikern Rolf Sievert (1896-1966). Han är känd för arbetet med mätning av stråldoser och forskning om biologiska effekter av strålning.

Lennarts kor fick vänta på att släppas ut. Foto: Lennart Sandström

Djuren måste hållas inne

I april 1986 inträffade kärnkraftsolyckan i Tjernobyl. Hur påverkade det mig som bonde i Hälsingland?

Den 26 april var jag på begravning i Gävle. Det var regnväder. Vi fick höra att en olycka, eventuellt i Forsmarks kärnkraftverk, inträffat.

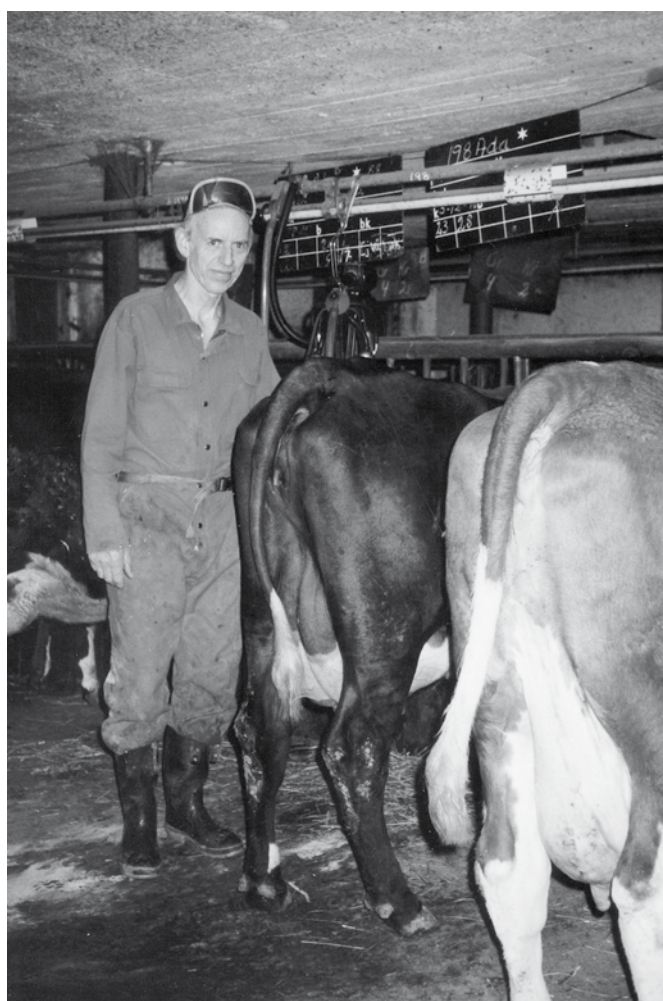
De närmaste veckorna var en turbulent tid. År 1986 var jag mjölkbonde med 15 kor. I slutet av maj är det betessläppning. På grund av olyckan fick vi hålla djuren inne några veckor. Jag fick åka till en bonde i Bollnäs och hämta hö gratis. Efter några veckor med "gratis hö" fick djuren komma ut på bete.

Lennart Sandström, Överbo, Söderhamn

Oro för barn och fiske

Jag jobbade på daghem då, minns att man var mycket orolig för det som skedde i Sovjet, och kunde barnen få vara ute och leka? Jag sportfiskar på fritiden men detta blev inte heller så skoj vid den här tiden!

Anonym

Den natten jobbade jag vid Gävle godsbangård

Det finns dagar i mitt liv då jag av någon outgrundlig anledning minns exakt vad jag gjorde. Den ena dagen var en dag som kanske borde ha blivit som alla andra dagar, men då jag och familjen vaknade i vårt fritidshus till märkliga uttalanden i radion. Vi kunde höra på reportrarnas tonfall att det hänt något fruktansvärt. Märkliga uttalanden som att "Sverige kommer aldrig mer att bli sig likt" och "Hur kunde det hända i ett land som Sverige?" avlöste varandra. Hela vår familj satt mer eller mindre som förstenade vid radioapparaten och insåg att många andra visste något som inte vi visste. I mer än en halvtimme fick vi sitta där som på nålar och försöka gissa oss till vad det kunde vara för något som hade hänt. Jag kan än idag inte förstå, varför man inte med jämna mellanrum talade om vad det var som hade hänt för att nytillkomna lyssnare skulle förstå vad det handlade om istället för att i kryptiska termer antyda att Sverige aldrig mer kommer att bli sig likt. Slutligen inföll radions ordinarie nyhetssändning som inleddes med orden: "Sveriges statsminister Olof Palme är död!"

Den andra dagen som ligger kvar i minnet handlar om Tjernobyl. Jag arbetade som lokförare i Gävle och hade

ledig dag. Sedan någon dag tillbaka, om det nu möjligen var dagen innan, hade nyhetsmedia rapporterat om förhöjda strålningsvärden vid Forsmarks kärnkraftsverk. Dock fanns inget som tydde på att något utsläpp skett från Forsmark. Ändå blev det just där man fick den första indikationen om kraftigt förhöjd radioaktivitet i luften, eftersom man av säkerhetsskäl ständigt mätte radioaktiviteten i luftrummet kring Forsmark.

Påföljande dag skulle jag köra ett godståg som gick några dagar i veckan sträckan Gävle – Hallstavik via Örbyhus och Gimo. Det var den värsta turen jag hade på mitt fyraveckors schema. Turen började strax före klockan fyra på morgonen och eftersom jag är extremt morgontrött blev körningen till Hallstavik, som enligt mitt schema inföll en gång var fjärde vecka, rena mardrömmen som resulterade i att jag var nära nog halvdöd ända till kvällen.

Bansträckningen mot Gimo och Hallstavik ligger i Forsmarks närhet, och nu slog det mig plötsligt att om det hänt något dramatiskt vid Forsmark var det knappast troligt att det skulle bli någon resa till Hallstavik påföljande dag. Jag blev nästan rädd för mig själv då jag blev

Staffan Berglind, Torsåker, på sin arbetsplats. Foto: Privat

medveten om att jag nästan gick och önskade att det skulle ha hänt en kärnkraftsolycka vid Forsmark, så att Hallstaviksturen påföljande dag skulle bli inställd.

Så kom radions nyhetssändningar som berättade att den ökade radioaktivitet som noteras i Sverige kom från ett kärnkraftsverk som hette Tjernobyl i Ukraina. Sedan följde nyheterna slag i slag. Så småningom kom även nyheten att området kring Gävlebukten hade drabbats särskilt hårt av radioaktivt nedfall på grund av ett regnväder. Jag rekapitulerade vad jag gjort vid tidpunkten för det radioaktiva regnet. Den natten jobbade jag på rangeringen vid Gävle godsbangård och körde det så kallade Vallloket, det växlingslok som drog godsvagnarna upp på rangervallen vid rangertornet vid Näringen för att sedan släppa ner vagnarna en och en till sina respektive spår, där de sedan skulle sättas samman till tåg.

Växlingsloken vid Gävle godsbangård utgjordes av lok typ V5 som var mycket bekväma att köra. Vid växlingskörning stod man i hytten med ena handen på gasreglaget och andra handen på lokbromsen, med huvudet ut genom sidorutan för att följa växlingspersonalens arbete och via tecken från dem informeras om vilka rörelser som skulle göras. Dessutom fanns en ljussignal vid vallen som angav med vilken hastighet vagnarna skulle släppas. Jag minns att det hade regnat rejält just den natten och givetvis hade jag fått på mig en del regn i ansiktet.

Någon direkt oro infann sig dock inte. Allt var ju så överkligt just då. På något sätt kändes det onaturligt att vara rädd för något man inte kunde se och som nästan ingen visste vad det egentligen var. Oron kom istället något år senare då bilden hade klarnat, men oron lade sig med tiden.

Det starkaste minnet från Tjernobylkatastrofen är i alla fall den strålningsexpert som flera gånger varje dag iklädd en gammal stickad kofta (minns tyvärr inte hans namn) gjorde sitt bästa för att i TV förklara för svenska folket vad som hade hänt med hjälp av termer som svenska folket aldrig tidigare konfronterats med. Han fick

nästan något religiöst över sig där han stod i all sin enkelhet i sin gamla kofta som om han ville säga till svenska folket: "Oroa er inte. Det finns trots allt sådana som jag som begriper sån't här". Bara hans lugna utstrålning i kombination med hans förvånade min i TV att "Jasså, är det jag som ska prata nu" gjorde nog sitt till för att dämpa oron hos svenska folket. Här kan man verkligen tala om en person som definitivt inte "funkade i rutan", som det heter på fackspråk, och som därför vanligtvis inte släpps fram i TV för att tala till hela svenska folket. Men i den här situationen var han oersättlig, trots att han inte hade minsta förmåga att kunna "funka i rutan". Han tittade in i fel kamera och mitt under sina förklaringar frågade han ibland nyhetsuppläsaren om han skulle prata mera eller om det var färdigt. Jag föreställer mig att just det faktum

"Så kom radions nyhetssändningar som berättade att den ökade radioaktivitet som noteras i Sverige kom från ett kärnkraftsverk som hette Tjernobyl i Ukraina."

att han inte såg ut som en expert och heller inte kunde uppföra sig som en sådan starkt bidrog till att minska människornas oro. Den situation han befann sig i måste ha varit ungefär jämförbar med de missionärer som under 1800-talet

reste från Sverige för att försöka förklara för befolkningen i infödingsbyarna längs Kongofloden att Gud bor uppe i himlen.

Tjernobyl och Palmemordet, och i viss mån även bankrånet vid Norrmalmstorg, är begrepp som kommer att leva kvar i minnet för all framtid och som gör att man minns exakt var man var och vad man gjorde just då. Jag föreställer mig att den situationen gäller för ganska många. *Staffan Berglind, Torsåker*

Japanerna på vårt hotell reste hem

Det här är min berättelse om olyckan i Tjernobyl. Jag och min mamma var i Leningrad när detta hände. En morgon skulle vi ut på en busstur. I entrén var det fullt med folk som skrek och sprang. Det var panik. Vi visste ej vad det var frågan om, men till slut kom våran reseledare, så då fick vi besked om olyckan. Det var ingen fara, sa hon, allt var under kontroll, alltså ingen fara. Japanerna på vårt hotell dom åkte hem, men vi var inte rädda. Men när vi kom till Stockholm fick vi en chock.

Anita Ekman, Hofors

Jorden i trädgårdslanden skalades av

Sista april 1986. Jag är i Ytterharnäs med min familj, man och barn, 3, 6 och 9 år gamla, för att hälsa på hos mina föräldrar och min bror med familj. Vi går till majkasen vid fotbollsplanen. Det regnar.

Den 29 april skiner solen från klarblå himmel, likaså den 1 maj, resten av maj med. Men den sista april regnar det och där står vi, mitt i nedfallet från Tjernobyl. Det är hemskt, otäckt, skräckfyllt, när vi får veta. Hur ska det gå? Vad ska det bli?

Pappa och brorsan resonerade klokt. De skottade av det jättestora trädgårdslandet – ett par decimeter av det översta jordlagret togs bort och lades på hög vid sidan av.

"– Titta, korna! De är ute! De betar! Vilken syn!"

När Studsvik kom på sina besök de år som följde, visade cesiummätaren inget utslag vid landet, vid högen slog

den i taket – eller botten, vad det nu var för slags mätare. Delar av högen visades sedan på Länsmuseet, och på bandinspelningen kunde vi lyssna på pappa.

Vi gjorde lika, fast i Bomhus. Trädgårdslandet skalades av och sandlådan tömdes, ny sand fylldes på.

Jag som så ofta tjatat ut barnen till lek på gården, såg helst att de lekte inne, hur fint väder det än var. Det blev noga att tvätta fötter och händer när de ändå varit ute. Varför då, kan jag undra? Kanske som en slags besvärjelse?

Med större lättnad och glädje än vanligt åkte vi till Blekinge och sommarstugan på Hasslö. På vägen ner, någonstans söder om Stockholm, såg vi korna ute.

– Titta, korna! De är ute! De betar! Vilken syn! De hade fattats oss, men vi förstod det inte förrän vi såg dem.

På Hasslö plockade jag bären till vinterns saft och sylt.

"Äkta 80-tal!" Lena Lundgren, Furuvik Foto: Privat

Dels de som fanns på gården, dels hos en vänlig öbo.

Bären hemma fick vara, svampen i skogen fick vara, blåbären med. Så var det under många, många år. Lusten försvann.

Pappa slutade fiska i Trösken. Lusten försvann.

Oro när barnen var sjuka. Brorsans barn var ännu yngre, trean föddes i maj... Fyran kom två år senare... Jag förbannar kärnkraften, då såväl som nu.

Jag förbannar glömskan, denna människans reservutgång. Glömska kan vara en bra egenskap, men Tjernobyl ska vi aldrig, aldrig glömma.

Lena Lundgren, Furuvik

Vi hade två pojkar från Tjernobyl hos oss

Några dagar innan vi fick veta om Tjernobyl-olyckan var min man och hans bror ute på älven och fiskade här i Älvkarleby. De var ute vid 6-tiden på morgonen och brukade fiska till lunchtid.

När jag vaknade och tittade ut, tyckte jag det var något konstigt, det var alldeles mörkt och tyst, det regnade stilla. Molnen var kolsvarta och ovanliga på något sätt. Man hörde ingen fågelsång fast det var vår. Alldeles tyst och kusligt.

När min man kom hem vid 12-tiden, sa han att det var

den konstigaste morgon jag varit med om. Det var alldeles tyst ute, regnade stilla, och kolsvarta moln. Kusligt. När vi några dagar senare fick höra nyheten, förstod vi.

1991 hade vi två pojkar från Tjernobyl hos oss några dagar. Den minsta var fem år och hade blivit mycket sjuk efter olyckan. Jag vet inte vad det var för sjukdom.

1999 blev min man sjuk i cancer, läkarna sa att han kunde haft sjukdomen i 15 år. Han dog 2001. Jag har många gånger tänkt tanken, om det kanske...

Margareta Helzenius, Älvkarleby

Order: Inga barn får vara utomhus!

Valborg, sista april, bröllopsdag, halvdag på jobbet. Kallt, regngrått ute. Arbetar på barnomsorgen i Gävle kommun. Jobbigt sammanträde med ledningen och facket på morgonen avslutas strax efter elva.

Halv tolv kallar socialchefen oss på förskoleavdelningen till en oplanerad träff. Talar om att det kommit meddelande "att Forsmark har läckage!". Ingen får gå hem förrän vi ringt till alla förskolor och dagbarnvårdare med order om att "inga barn får vara utomhus".

Klockan är nu tolv, och om en timma skulle vi fira vår dag med lunch. Hur få tag i alla snabbt – detta före mobilernas och datorns intåg. Första samtalet till maken – inget svar. Ringer förskolorna och, ja, alla svarar snabbt. Svårare att få tag på dagbarnvårdarna. Har dussinet förskolor och femton dagbarnvårdare på mitt distrikt. Några kollegor är lediga. Vi som arbetar delar på deras

områden, men svårt att hitta i andras pärmar. Ringer åter och åter tills alla svarat. Ringer maken – inget svar.

Regnet kommer vid tvåtiden. En föreståndare svarar att "pressen är här". Hon återkommer efter en stund och säger att dom ville ta foton av barnen när dom leker i sandlådan. Nej, nej! Bilderna fick tas med barnens näsor tryckta mot fönsterrutan.

Hungrig! Vid tretiden hämtar kollegan Janne smörgåsar från Lido. Äntligen fick jag tag i maken. Vid fyra-tiden hade vi fått ut vårt budskap till alla förskolor och dagbarnvårdare i kommunen. Arbetsdagen var slut. På kvällen gick vi som vanligt till vårkasen vid Rudsjön. Det regnade. Mycket folk – många oroliga frågor och funderingar.

Så minns jag den dagen!

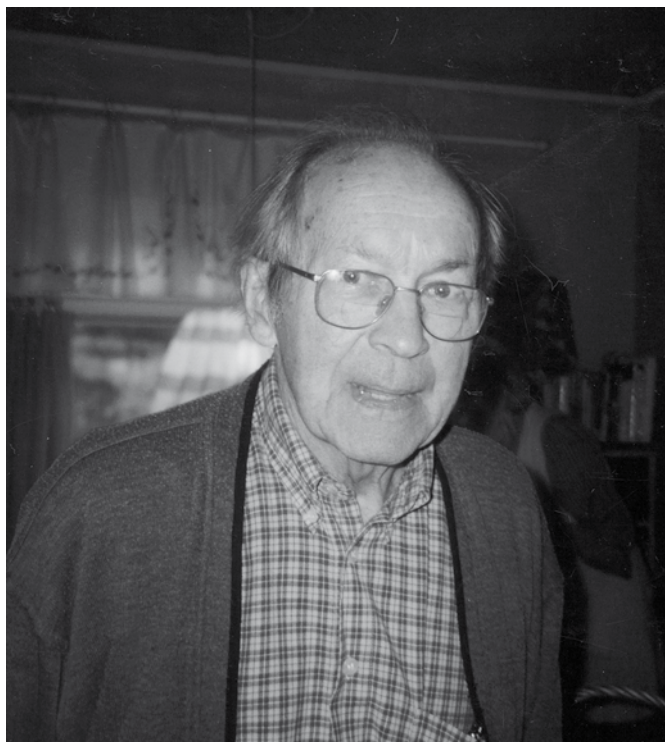
Karin Schröder, Gävle

Anders Oscarsson, hälsovårdschef i Tierp, konstaterade att reningsverket i Söderfors hade den särklassigt högsta strålningen i kommunen. I slutet av maj 1986 mätte han upp en strålning på 3 000 mikroröntgen vid rötslamsupplaget. Foto: Sören Åkerman/Arbetsbladet

Vi kände till riskerna med kärnkraft

Den 26 april 1986 inträffade kärnkraftsolyckan i Tjernobyl, trots att IAEA, det internationella atomenergiorganet, tre år tidigare hade berömt säkerhetssystemen hos den typen av kärnreaktorer (IAEA Bulletin

Thorild Dahlgren Foto: Privat

vol. 25, nr 2, juni 1983). Det uppstod en okontrollerbar neutronstrålning, ”a prompt neutron power burst”, och en kärnexplosion var nära.

Allt detta visste vi ju inte den 26 april. Först den 28 april tycks vi ha fått information om att något hade hänt. Stark radioaktiv strålning hade uppmätts utanför Forsmark, och 600 anställda där hade evakuerats. Den 29 april fick man äntligen höra, att strålningen kom från en havererad kärnreaktor i Tjernobyl i Ukraina.

Vi, min fru Malin och jag, var förstås glada över att inga anhöriga i de yngre generationerna bodde i Gävle eller i andra drabbade trakter. Jag var hemma den 26 april och de följande dagarna. Men Malin var i Stockholm på Jordens Vänners årsmöte. Hon kom hem den 28 april.

Vi blev väl inte direkt förvånade över Tjernobyl-haveriet, eftersom vi länge känt till riskerna med kärnkraft. Den 16 april 1986 hade vi för övrigt hört ett föredrag av Birgitta Ohlsson från Alfta om en resa till urangruvområdena i norra Saskatchewan i Kanada.

Och våren, som var på väg i april 1986 – vi hörde koltrasten den 27 – innebar en förlängd innevistelse för nötkreaturen och höga halter av cesium 137 och andra farliga isotoper. Vi hoppas på en framtid utan fler Tjernobyl-olyckor

Thorild Dahlgren

Tränade golfslag i Bomhus

Jag bodde i Gävle då, på Valborgsmässoafton var vi tvungna att hålla oss inne av det ohämmade regn som föll på kvällen. Men dagen efter var jag och tränade golfslag på Kyrkängen i Bomhus. Blött på hela ängen, kan ana att jag fick lite markstrålning när jag höll på med bollarna. Min lindriga fingerartros fick kanske nu en extra kick av strålning? Hoppas inte dock, kan ännu spela golf som 74-åring.

Anonym

Ont i halsen av regnet?

Jag stod under taket på den idrottshall vi skulle träna karate i och väntade på den som hade nyckeln. När han kom så var träningen inställd, kommer inte ihåg varför. Sen så stod hela klubben ute i regnet medans jag stod kvar ända tills att de tjatade tillräckligt länge, så jag blev också dyblöt och cyklade sen hem och tog det lugnt och somnade för att dagen efter vakna upp med ont i halsen utan att veta om Tjernobyl. Så något påverkade det kanske med regnet, om det inte var bara för kylan.

Anonym

Jag kontaktade Strålskyddsinstitutet

När jag hörde om detta nedfall visste jag inte hur farligt det var, än mindre konsekvenserna av detta. Min dotter arbetade i USA på den tiden, och där gick massmedia ut med mycket starkare och mer skrämmande propaganda än här hemma i Sverige.

Den bild som min dotter fick av sitt fosterland Sweden blev mycket oroväckande för henne, eftersom hon fick den uppfattningen att det var "kört" för oss här hemma till stor del. Hon ringde hem och ville höra om vi levde.

Då slog mig en tanke, vad vet dom i USA som inte vi svenskar har fått tagit del av, än mindre fått veta? Vad sitter dom inne med? Håller dom inne med fakta för att undvika kaos och hysteri?

Jag vill alltid höra sanningen, hur hårt det än känns. Därför tog jag kontakt med Strålskyddsinstitutet i Stockholm för att ta reda på fakta och dess följder av det inträffade. Svaret blev: Om ca 10 år blir cancerfallen mycket högre.

Detta är min personlighet, jag söker tills jag får ett svar, men naturligtvis kan man inte få svar på allt.

Men detta skrämde mig verkligen, eftersom det gick ut stora skillnader i budskap mellan USA och Sverige om det inträffade.

Att leva med frågetecken och under ovisshet gör saken ännu värre för mig. Jag är av den naturen att jag måste ta tjuren vid hornen, hur svårt det än är. Efter att jag fick höra från Strålskyddsinstitutet angående kommande ökande cancerfall, har denna diagnos ökat och blivit förstärkt för mig, i statistiken vet jag inte. Men för mig har den satt sig.

Slutligen undrar jag: Hur många offer har Tjernobyl-olyckan skördat här i Sverige?

Marianne Olsson, Sandviken

Marianne Olsson tillsammans med sina barn. Foto: Privat

På måndagen undersöktes 25 sjukhusanställda vid Gävle sjukhus och ett tiotal patienter. Inga skadliga mängder kunde konstateras. Edith Skoglund hörde till de patienter som undersöktes. Foto: Stefan Tkatchenko/Arbetsbladet

Satt på BB med min baby

Satt i TV-rummet på BB med min nyfödda baby Lina och på nyheterna berättade de om olyckan och att det kom in regnmoln med radioaktivt över Gävle! Min dotter Lina har själv två barn i dag!

Anonym

Väg 272 blev en strålningsgräns

Lottan Maivi. Foto: Privat

Efter måndagen den 28 april -86 förändrades mycket i både tänkande och handling.

På morgonen meddelade lokalradion om ökad radioaktivitet vid Forsmarks kärnkraftverk och morgonsysslorna fick vänta lite, för det här lät skrämmande, och vad var det som hade

hänt? Med en något luddig och gissande information från myndigheterna började en otäck känsla fara runt i kroppen. En olycka i Sverige och med vår närhet till området — blir vi drabbade och hur omfattande är det? Med tanke på den information jag själv inskaffat i samband med folkomröstningen 1980 så visste jag att civilförsvarsplikten gäller: du kan bli kallad för saneringsarbete. Samt finns det samordningsregler med Länsstyrelserna Gävleborg/Uppland? Detta har aldrig tidigare hänt i Sverige och hur är det med kunskaper och erfarenhet?

Fredagen, tre dagar tidigare, fanns jag med i en stor hemvärnsövning inom Sandviken och Ockelbo som sträckte sig över helgen och med många män och kvinnor. Många av oss hade lyckan att få ha tjänst inomhus med korta stunder utomhus och hade därmed fått mindre av regn på oss. I Högbö fanns bl a en utbildning till förplägnadslottor och där reste man tält och riggade kokvagnar i hållande regn, som senare visade sig sprida smitta från Tjernoby. Vad man mådde dåligt efteråt, när

"Hade regnet medfört en hög koncentration av ämnet till Ockelbo och Vittersjöområdet?"

man visste vad våra lottakamrater blivit utsatta för, helt ovetande. De som dessutom var gravida i ett tidigt skede fick en orolig tid fram till förlossningen; fanns det fara för det barn de bar på?

Det har i efterhand visat sig att väg nr 272 blev en delare när det gällde smittat område och vad som fanns i viltkött, bär och svamp. Till höger om vägen var det betydligt högre värden av becquerel än på den vänstra sidan. Något som vi i Ockelbo fick känning av i många år framöver. Måndagen och tisdagen fick ägnas till att tvätta allt som funnits på min kropp, från topp till tå, i samband med hemvärnsövningen, även om söndagskvällen blev lång i duschen. Såklart kändes det något bättre när det blev klart att ingen olycka hänt på Forsmark, men påminnelsen om hur sårbart vårt samhälle blir vid en större kemisk olycka.

Vi hade goda vänner som hade en liten fäbodstuga vid Vittersjön och som befann sig inomhus i stugan, när ett mycket kraftigt regn kom in över sjön. Regnet skapade ett rödlila fält över ytan på sjön, något som dom tidigare i sitt långa liv aldrig upplevt trots många oväder under åren. En iakttagelse som upplevdes något skrämmande i den ljusa aprilkvällen. Vid provtagningar på större abborre var bequerelen uppe på ett värde av 84 000. Hade regnet medfört en högkoncentration av ämnet till Ockelbo och Vittersjöområdet? Vad åstadkom inte en kärnkraftsolycka långt borta, med all oro och en helt förändrar livsstil för oss innevånare lång tid framöver? Alla förändringar i naturen som vi kunde se hänvisade vi till Tjernobyregnet. Det kunde gälla t ex de otroligt långa bladen på maskrosorna, rallarrosornas starka rosa färg och vildgräs som räckte långt upp till knäna. Så här hade det väl aldrig varit förut heller? Som sagt, oron var stor och stark och ilskan ska vi inte tala om. Kor som skulle ut på bete men fick vara kvar inne för åkrarna var för mycket nedsmutsade.

Så sommaren 1986 går nog till historien som den mest försiktiga vi genomlevt.

Maivi Hedlund, Ockelbo

Tur att jag inte fick vara ute!

Jag var 10 år fyllda och bodde på Slaggstenvägen i Forsbacka. Det var ju den sista april och jag ville vara ute och smälla smällare, men till min stora förtret blev jag inropad av min mor och fick inte vara ute mer den kvällen. Jag minns även att många av mina jämnåriga kamrater fortsatte vara ute, och jag avundades dem då, men knappast idag.

Anonym

Ett 40-tal lantbrukare som inbjudits av lantbruksnämnden fick på tisdagen lära sig hur man skördar hö och ensilage för att få så låga cesiumhalter som möjligt. Foto: Bernd Büttner/Arbetarbladet

Jag drack regnvatten

Jag var ute och motionerade i Bomhus när det regnade den em/kvällen. Plötsligt fick jag skitont i magen och spydde i en buske. Tog då regnvatten att skölja munnen med och jag minns klart och tydligt att jag även drack en del regnvatten för att jag var törstig och mådde så kasst...

När jag senare tittade på nyheterna på tv'n så såg dom att man skulle lämna ytterkläder och skor utomhus om man varit ute i det "giftiga" regnet! Ops! Och jag som drack regnvattnet! Mäter man bequerel på mig idag så blir man väl inlåst i nåt slutförvar.

Anonym

Mätning av cesiumhalten 1988. Foto Håkan Selén/Arbetarbladet

Vi fraktade vatten i dunkar

Vår son var åtta månader och var för första gången på övernattningsbesök några dagar hos mormor och morfar i Stockholm utan att vi föräldrar var med.

Denna Valborgsmässoafton 1986 var det trist ösregn i Gävle. Roligt att vädret var mycket bättre för utevistelse hos mormor och morfar, tyckte vi.

När den chockartade nyheten om katastrofen i Tjernobyl kom nästa dag och vi sen fick veta, att det var det ihärdiga regnandet plus vindar som gjorde att Gävletrakten drabbades hårdare av nedfallet än orter i samma region, som haveriet blev allt överklagt. Första spontana reaktionen var att det var tur att sonen inte var hemma hos oss då och därför inte varit ute i regnet. Sen följde månader av motstridiga besked från alla inblandade myndigheter, samtliga tagna på sängen. Vad skulle vi undvika, hur farligt var det egentligen, kunde man själv göra något för att skydda sig? Det var ingen tvekan om att vi var värst drabbade runt Gävle. Från andra håll i Sverige och från grannländer hördes åsikten att det var

oansvarigt av föräldrar med små barn att inte flytta från orten direkt. Det verkade som om myndigheterna ville lugna befolkningen mer än redovisa fakta –eller kanske fanns inte kunskapen?

Det hade känts bra med mer vägledning. Tog reda på att de som det fanns risk för skulle påverkas mest var de allra minsta barnen under ett år, eftersom celltillväxten är så stor det första året. Ökat antal cancerfall m fl svåra sjukdomar p g a strålningen skulle komma 20-25 år senare.

Kände maktlöshet som förälder till ett så litet barn, som också utomhus är nära den radioaktiva marken och gärna plockar upp och ”smakar” på diverse intressant. Det kändes bra att agera själv och göra något litet om än en droppe i havet. Vi köpte inte mjölk från det lokala mejeriet utan fraktade vatten i dunkar från farmor och farfar i Dalarna som vi blandade med torrmjölk till pojken gröt, och vi tog också det vattnet till vällingen. Nu kommer jag inte ihåg hur länge vi fortsatte så, men förstås också väl det tråkiga att inte smaka och plocka vilda bär på många år.

När sonen sen började på dagis i september och vi frågade om sanden i sandlådan var utbytt, fick vi till svar av personalen att dom inte fått order om det från sin ledning.

Någon månad tidigare hade vi svenskar förstått att vi inte längre levde i en idyll när vår statsminister blev nedskjuten på öppen gata – ett nationellt trauma. Nu visste vi också att vi inte var säkra, hur många säkerhetsbestämmer vi än hade i vårt eget land. Hotet, i detta fall radioaktiva moln, kan komma från helt andra länder, falla ner och påverka oss och vår miljö för oöverstiglig tid.

Elisabet Andersson, Gävle

Tecknaren Ulf Ivar Nilsson kommenterade i Arbetarbladet

Roligt att synas på TV

Bodde på den tiden i Södra Bomhus och hade lagt ut ny jord och sådde gräsfrön. Har aldrig varit med om att det har vuxit så snabbt som då. Sonen som är född 1981 blev med på regionala nyheterna som sände från Hövdingavägen. Han cyklade helt ovetande om all uppståndelse som pågick, var bara glad han var med på TV.

Anonym

Alla flaggstänger skulle hissas

Låg i lumpen på I 14 och hade vaktjänstgöring på sista april, vilket medförde att vi fick hissa varenda j...a flaggstång. Det fanns inte bara några utan miljoner, kändes det som. Sedan skulle dom ner i spöregnet oxå. Men man har nog fått högre mängder av annat farligt utsläpp inmundigad senare, när miljön ser ut som den gör!!!

Anonym

En lättad Mats Eriksson fick av laboratorieingenjör Inger Östergren veta att hans rekordhöga cesiumvärden för första gången sjunker sedan Tjernobylylyckan. Foto: Bernd Büttner/Arbetsbladet

Jag såg Forsmark utrymmas på morgonen

Jag har ett fantastiskt minne av Tjernobyl. Jag var på väg till Skebobruk och passerade Forsmark på morgonen runt 9-10. Hela vägen full av bilar och bussar...vad har hänt?

Bilarna och bussarna med folk svängde in på Idrottsplatsen längre fram och jag fortsatte till mitt sammanträde, där jag berättade att det måste hänt något på Forsmark, för det såg ut som om dom utrymde hela anläggningen, och så berättade jag om alla bilar och bussar.

Senare, runt kl 12, sa dom på nyheterna att Forsmark och även Barsebäck fått radioaktivt utslag men man visste inte var ifrån det kom. När man senare kom fram till att det var det ryska kärnkraftverket minns jag sovjetiska media och TV där man kallade det hela "CIA-propaganda". Ända tills Gorbatsjov gick ut och erkände att det hade hänt. Lite längre fram på våren mördades Palme. Händelserik vår 1986.

Håkan Leijding, Argentina

Tjernobyl i SVT

På SVTs hemsida kan man se nyhetssändningarna från april 1986 och annat TV-material som rör Tjernobylolyckan. "Kor i Gävleborg hotas av nödslakt" från 14 maj 1986 är ett exempel. Gå in på svtplay.se och välj "Öppet arkiv".

Föga anade jag... Bakom stolpen står Thomas Engström, några ögonblick senare blev han av med sina skor.

På skorna fanns en del av nedfallet från Tjernobyl

En kulen morgon den 28 april 1986 sätter jag mig i min bil för att åka från Krylbo till Forsmarks kärnkraftverk. Väderprognosen lovar regn eller blötsnö och det verkar stämma.

Framme i Forsmark parkerar jag utanför kraftverksområdet och går in till stora föreläsningssalen. Där väntar lärare från Östhammars kommun. Vi ska presentera ett nytt läromedel om kärnkraft och göra ett studiebesök på reaktor 3. Vi hinner inte mer än att hälsa alla välkomna innan högtalaren meddelar att inga besök vid reaktor 3 är möjliga på grund av en förhöjd radioaktivitet. Efter ytterligare ett meddelande om besöksförbud vid de andra reaktorerna kommer det slutliga beskedet. Hela Forsmarks kärnkraftverk ska utrymmas!

Jag tar mig snabbt till bilen för att köra ut till riksväg 76, men hamnar i en lång och stillastående kö. Där får jag och alla andra vänta tills polisen anländer och leder oss till uppsamlingsplatsen i Norrskedika. Där väntar nästa kö. Runt tusen personer ska kontrolleras om vi bär på någon radioaktiv nedsmutsning. Medan snön börjar falla går ryktet i kön: "Ta bort all smuts du har nere på byxorna! Allt som ger utslag på GM-mätaren tar de av dig." Föga anade jag då att en timma senare skulle jag lämna Norrskedika utan skor.

Mina skor var leriga och där fanns en del av nedfallet från Tjernobyl. De togs omedelbart om hand för sanering. Med skorna ersatta av två plastkassar och två gumiband åker jag hem till en orolig familj.

Jag undrar vad personalen på bensinmacken utanför Sandviken tänkte när en kund kommer in för att betala för bensinen, utan skor men med två stora plastkassar på fötterna.

Thomas Engström, Krylbo

Illustrationer av Thomas Engström efter en rapportsändning 28/4 1986. Kö utanför gymnahallen i Norrskedika där de evakuerade kontrollerades och registrerades.

I Israel beklagade de oss

Dagen när det radioaktiva nedfallet föll över Gävle var min yngsta dotter ute i regnvädret. Hon lekte i flera timmar med vattnet som kom

Dagen efter åkte jag och 16 andra kvinnor till Israel, med Socialdemokratiska kvinnoförbundet. Det var bara jag som var från Gävle. De andra kom från olika delar av Sverige.

Vi var på många studiebesök i Israel. På alla ställen, när vi berättade att var från Sverige, slog de ihop händerna och beklagade att vi hade så mycket radioaktivitet som kommit över oss.

Jag kände mig hemsk som mamma som hade lämnat mina barn ensamma i detta tillstånd. Jag längtade hem.

De beklagade nedfallet och mordet på Olof Palme. Överallt, överallt, på alla de ställen vi var, under två veckor som vi var där.

Bär och frukt har jag fortfarande tankar omkring, när jag plockar och äter.

Det tog lång tid över huvudtaget, innan jag började att plocka lingon och blåbär.

Jag minns också att de sa att vi måste ta jodtabletter. Men jag har inget minne att vi åt dom.

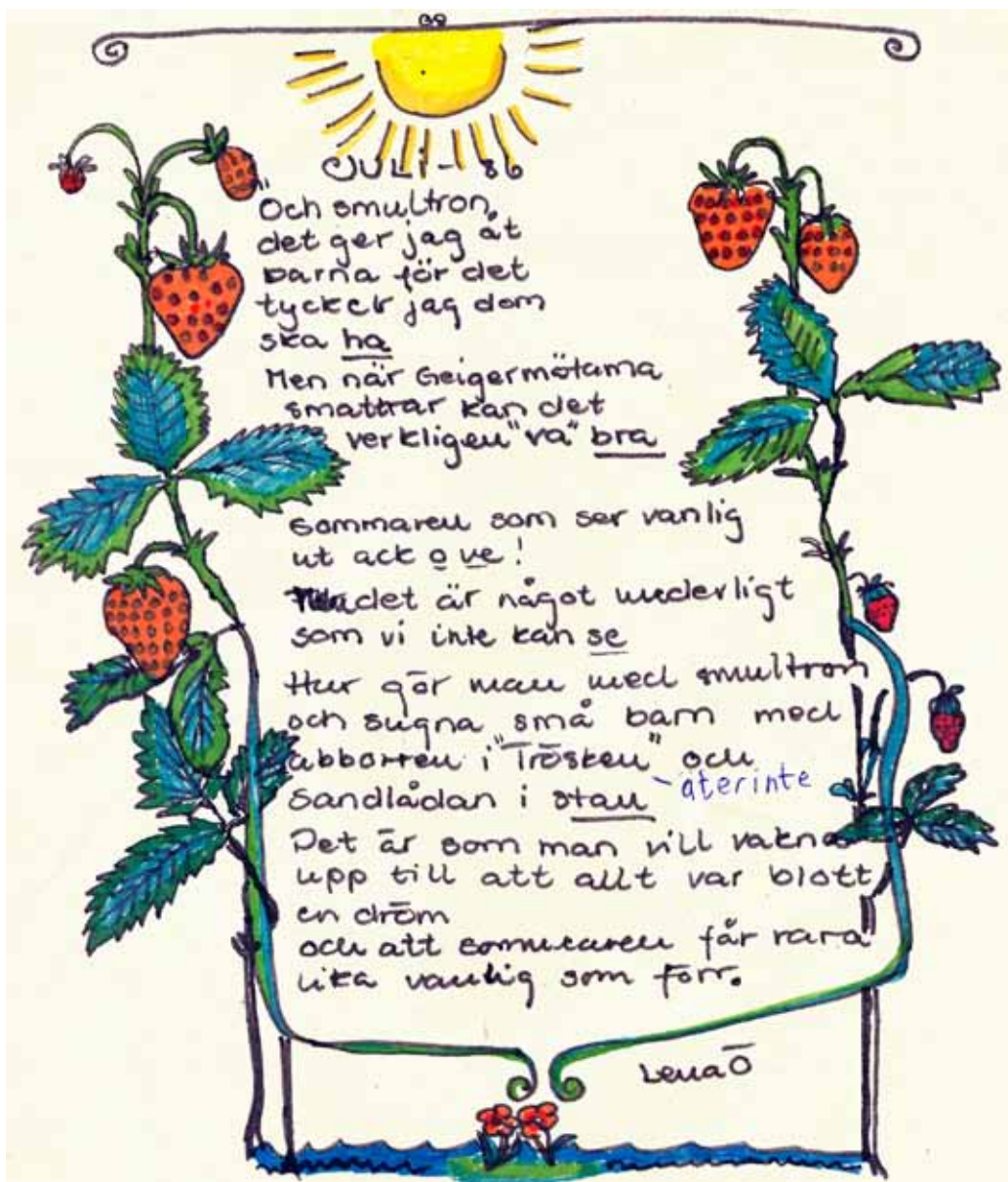
Jag är mycket rädd för kärnkraften. Tycker att den ska bort.

Detta är mina minnen

Britt Nilsson, Gävle

Antikärnkraftsdemonstration i Gävle 1986. Foto: Stefan Tkatchenko/Arbetsbladet

Hej!

Läste om 1986 och Tjernobyl-olyckan i Arbetarbladet häromdan.

Jag kom på att jag som småbarnsmamma diktade bifogade lilla poem sommaren 1986 när vi bodde i stugan i

Furuvik. Den är lite gulnad och felskriven. Men skrevs i en känsla av att det var en konstig sommar och att jag ville vakna upp till att allt var som vanligt igen.

Lena Öberg, Gävle

arkiv Gävleborg

Arkivet bevarar och tillgängliggör arkivhandlingar från föreningar, företag och privatpersoner i Gävleborgs län.

Vi arbetar också med att dokumentera och stimulera till forskning om länets historia.

Forskarsal och arkiv har öppet vardagar 8.30 - 16.00

Redaktion: Lisa Engström, Barbro Eriksson, Agnetha Nellfors och Barbro Sollbe

Arkiv Gävleborg

Södra Fältskärsgatan 10, 802 80 Gävle

(gamla postterminalen)

tel 026 - 10 88 70

e-post: arkivet@arkivgavleborg.se

hemsida: www.arkivgavleborg.se